

ДИРЕКТИВА 2001/84/ЄС (ПРО ПРАВО СЛІДУВАННЯ): ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Ольга Улігіна,
*науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0230-9477>*

У статті розглядаються особливості гармонізації національних законодавств країн ЄС з положеннями Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/84 від 27.09.2001 року про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва. Здійснено огляд історичного контексту прийняття Директиви 2001/84/ЄС, проаналізовано досвід європейських країн щодо імплементації положень Директиви.

Ключові слова: авторське право, право слідування, Директива про право слідування, Директива 2001/84/ЄС, ЄС

Вступ. Євроінтеграційні процеси сьогодні є одним з найбільш пріоритетних напрямків розвитку України. Приведення норм національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС є першочерговим завданням. Гармонізації законодавства України з інтелектуальної власності в цьому аспекті належить важливе місце серед реформ. Так, в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС питанням права інтелектуальної власності присвячена глава 9 «Інтелектуальні власності» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею». Окрема стаття також присвячена праву слідування. Стаття 190 Угоди «Право слідування» корелює з положеннями Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/84 від 27.09.2001 року про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва.

З огляду на це, доцільно вивчати досвід іноземних країн щодо імплементації норм Директиви 2001/84 ЄС, адже регулювання права слідування є неоднозначним і актуальним питанням.

Виклад основного матеріалу. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/84 від 27.09.2001 року про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва набула чинності в день її опублікування. Прийняття цієї Директиви було зумовлене відразу декількома факторами. Так, право слідування передбачене Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 року, зокрема в ч. (1) ст. 14ter закріплено, що автор, а після його смерті особи чи установи, уповноважені національним законодавством, користуються невідчужуваним правом часткової участі в кожному продажі твору, що йде за першим його відступленням, здійсненим автором твору, щодо оригіналів творів мистецтва й оригіналів рукописів письменників і композиторів [1]. Однак через факультативність цієї норми країни ЄС могли як закріплювати в своїх законодавствах право слідування, так і повністю його ігнорувати [2, 3]. Зрештою це призводило до того, що автори твору не отримували винагороди за свою працю, що негативно

позначалося на розвитку економіки та мистецтва.

У деяких країнах, зокрема Австрії, Сполученому Королівстві та Нідерландах, законодавчо інститут права слідування не був закріплений. Причина цього криється в рішенні Суду ЄС щодо об'єднаних справ C-92/92 та C-326/92 «Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH and Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH and Leif Emanuel Kraul v EMI Electrola GmbH» [3]. У цьому рішенні встановлюється, що авторське право та суміжні права підпадають під сферу застосування § 1 ст. 7 Договору про заснування Європейської економічної спільноти, в якому визначено загальний принцип недискримінації, тому він застосовується до цих прав. Так, § 1 ст. 7 Договору визначає, що забороняється будь-яка дискримінація за ознакою громадянства [4].

Також рішення щодо об'єднаних справ C-92/92 та C-326/92 фактично закріплює можливість для авторів і виконавців з тих держав-членів, які не закріпили право слідування, вимагати застосування до них в інших державах того правового режиму, котрий встановлений для власних громадян. Тобто, автор з держави-члена, де не закріплене право слідування, може вимагати в державі, де діє право слідування, отримання роялті.

Деякі країни, як-от Австрія та Сполучене Королівство, не хотіли гарантувати право слідування вихідцям з інших держав, тому й не узаконювали право слідування.

Ситуація щодо права слідування, що склалася в період перед прийняттям Директиви 2001/84 про право слідування, коли в різних країнах діяли зовсім різні норми, що регулювали виплату винагороди авторам і виконавцям, негативно вплинула на товарообіг у межах ЄС, на торгівлю, а також загалом на економіку. Отже, прийняття нормативного документа, що гармонізував би складні аспекти права слідування, було вкрай необхідним.

Директива не була обов'язковою для всіх держав-членів ЄС одразу після її прийняття в 2001 році. З моменту прийняття розпочалась імплементація її норм в законодавства країн ЄС. Так, Директива 2001/84/ЄС передбачала тривалий перехідний період, надаючи можливість державам-членам привести законодавства у відповідність до її норм до 2005 року. Здебільшого цей процес проходив успішно, проте деякі країни, наприклад, Бельгія, Греція, Іспанія та Швеція, досить скептично поставилися до нової Директиви та не поспішали виконувати вимоги, що закріплені в ній. Тож у 2007 році Європейська комісія звернулася до суду через невиконання цими країнами зобов'язань відповідно до Директиви 2001/84/ЄС. У 2008 році Суд ЄС виніс рішення в цих справах, визнавши, що зазначені країни не виконали вимоги Директиви 2001/84/ЄС [5].

Крім цього, тривалою була боротьба за включення права слідування до законодавства Сполученого Королівства, яке тривалий час не бажало виконувати всі вимоги, передбачені Директивою 2001/84/ЄС. Однак, з 2012 року національні законодавства країн ЄС були повністю приведені у відповідність до вимог Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва [6, 119].

На сьогодні право слідування передбачено законодавством більш ніж 60 країн світу. Положення Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва знайшли своє відображення в законодавствах таких європейських країн, як Бельгія, Болгарія, Чехія, Сполучене Королівство, Німеччина, Данія, Естонія, Іспанія, Італія, Латвія та ін.

Прийняття Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва сприяло гармонізації основних базових принципів та умов застосування права слідування в країнах ЄС [7, 360]. Насамперед за все вона спрямована на:

- врегулювання питання захисту прав і строку їх охорони;
- визначення категорій творів, на які поширюється право слідування;
- визначення обсягу нормативних актів, у яких мають бути відображені положення Директиви 2001/84/ЄС, наприклад, акти, що регулюють діяльність агентів з продажу творів мистецтва;
- урегулювання питання встановлення ставок роялті в певному закріпленому діапазоні;
- визначення максимального порогу найменшої можливої ціни перепродажу для того, щоб такий продаж підпадав під дію права слідування;
- закріплення положень щодо громадян третіх країн, які мають право на отримання роялті.

Сполучене Королівство остаточно гармонізувало норми національного законодавства з положеннями Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва лише в 2012 році. До 01.01.2010 року тут діяв перехідний період, який передбачав можливість не застосовувати право слідування до робіт, чії автори вже померли. Після закінчення цього перехідного періоду послаблення щодо незастосування права слідування щодо творів померлих авторів, застосовувалось аж до 2012 року. Сполучене Королівство стало однією з країн, у якій процес імплементації положень Директиви 2001/84/ЄС триває найдовше [7, 362]. У 2012 році право слідування тут почало поширюватися вже не тільки на роботи живих авторів, а й на спадкоємців автора та діяти ще протягом 70 років.

Небажання уряду Сполученого Королівства надавати праву слідування законної сили пояснюється деякими економічними чинниками. Так, відповідно до досліджень, які проводились у період перед прийняттям Директиви 2001/84/ЄС, під час активної фази імплементації її норм та в перехідний період для Сполученого Королівства, право слідування негативно впливає на

розмір винагороди, яку може отримати художник за продаж оригіналу свого твору. Крім того, право слідування негативно впливає на конкурентоспроможність ринків, на яких продають твори мистецтва, порівняно з тими ринками, де не діє право слідування [8, 387]. Мова йде про те, що ціна твору під час першого продажу твору буде нижчою, тому що до уваги беруть також можливі майбутні прибутки автора від перепродажів твору. Тож, автори можуть намагатися продати свої твори в тих країнах, де не діє право слідування.

Однак відповідно до звіту DACS (Design and Artists Copyright Society організація колективного управління Сполученого Королівства) The management of Artist's Resale Right in the UK економічні показники, пов'язані з продажами творів мистецтва не стають гіршими [9].

Важливим аспектом для гармонізації законодавства з положеннями Директиви 2001/84/ЄС є питання державного органу, що виконує всі основні функції щодо збирання та виплати роялті. Так, у Сполученому Королівстві таким органом є DACS, тобто всі дії з роялті виконуються лише цим органом. У північних країнах, наприклад, Швеції, Данії та Фінляндії, діє обов'язкове колективне управління майновими правами автора. Ефективна робота органу, що відповідає за роялті, є важливим елементом для гармонізації права слідування, закріпленого в національному законодавстві, та відповідного права в рамках ЄС. Україна також робить активні кроки в цьому напрямі, так у травні 2018 року було прийнято Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» [10]. Він зокрема, встановлює, що до функцій організацій колективного управління належить обов'язок збирати, розподіляти та виплачувати дохід від прав правовласникам.

Висновки. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/84 від

27.09.2001 року про право слідування на користь автора оригіналу твору мистецтва була прийнята з основною метою гармонізувати законодавство країн-членів ЄС з приводу права слідування. До прийняття цієї Директиви виникало багато складнощів з приводу отримання авторами прибутку за продаж їхніх творів мистецтва.

Процес імплементації положень Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору був досить тривалим і для деяких країн, як наприклад, Сполученого Королівства, складним. Проте економічний розвиток ринків продажу творів мистецтва не постраждав після початку дії Директиви 2001/84/ЄС.

Хоча питання впровадження положень Директиви про право слідування на користь автора оригіналу твору в національні законодавства країн Європи є досить спірним, проаналізований досвід свідчить про необхідність гармонізації положень Директиви про право слідування із законодавством України.

Нашою державою в цьому напрямі були зроблені певні кроки, одним з яких є прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів. Паризький Акт від 24.07.1971 року змінений 02.10.1979 року.
URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
2. Штефан О. Право слідування в Україні та інших країнах світу // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 5. С. 3–14.
3. *Joined cases C-92/92 and C-326/92 Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH and Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH and Leif Emanuel Kraul v EMI Electrola GmbH*.
URL: <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Cases%205.pdf>.
4. *Treaty establishing the European Economic Community*.
URL: https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_3_antlasmalar/1_3_1_kurucu_antlasmalar/1957_treaty_establishing_eec.pdf.
5. *Commission staff working document — Annex to the 24th annual report from the Commission on monitoring the application of community law (2006) — Situation in the different sectors*.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007SC0975&qid=1538384129091&from=E>.
6. Allison Schten *No More Starving Artists: Why the Art Market Needs a Universal Artist Resale Royalty Right* // *Notre Dame Journal of International & Comparative Law*. 2017. Vol. 7. P. 115–137.
7. Irini Stamatoudi, *Paul Torremans EU Copyright Law: A Commentary* // Edward Elgar Publishing. 2014. 1264 cm..
8. Victor Ginsburgh *The Economic Consequences of Droit de Suite in the European Union* // R. Towse, ed., *Recent Developments in Cultural Economics*, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2007 p., 384–393.
9. Daniel Rudd *Head of Artist's Services DACS The management of Artist's Resale Right in the UK* // *WIPO Int. Conference — Geneva, Switzerland 27–28 April 2017*.
URL: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_sccr_rr_ge_17/wipo_sccr_rr_ge_17_www_373458.pdf.

10. Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 року. № 2415-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.
1. *Bernska konvencija pro okhoronu literaturnykh ta khudozhnykh tvoriv. Paryzkyi Akt vid 24.07.1971 roku, zminenyi 02.10.1979 roku.*
URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
  2. Shtefan O. *Pravo sliduvannia v Ukraini ta inshykh krainakh svitu // Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti.* 2009. № 5. p. 3–14.
  3. *Joined cases C-92/92 and C-326/92 Phil Collins v Imtrat Handelsgesellschaft mbH and Patricia Im-und Export Verwaltungsgesellschaft mbH and Leif Emanuel Kraul v EMI Electrola GmbH.*
URL: <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Cases%205.pdf>.
  4. *Treaty establishing the European Economic Community.*
URL: https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_3_antlasmalar/1_3_1_kurucu_antlasmalar/1957_treaty_establishing_eec.pdf
  5. *Commission staff working document — Annex to the 24th annual report from the Commission on monitoring the application of community law (2006) — Situation in the different sectors.*
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007SC0975&qid=1538384129091&from=EN>
  6. Allison Schten *No More Starving Artists: Why the Art Market Needs a Universal Artist Resale Royalty Right // Notre Dame Journal of International & Comparative Law.* 2017. Vol. 7. p. 115–137.
  7. Irini Stamatoudi, *Paul Torremans EU Copyright Law: A Commentary // Edward Elgar Publishing.,* 2014. 1264 p.
  8. Victor Ginsburgh *The Economic Consequences of Droit de Suite in the European Union // R. Towse, ed., Recent Developments in Cultural Economics, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2007, p. 384–393.*
  9. Daniel Rudd *Head of Artists Services DACS The management of Artists Resale Right in the UK // WIPO Int. Conference - Geneva, Switzerland 27–28 April 2017*
URL: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_sccr_rr_ge_17/wipo_sccr_rr_ge_17_www_373458.pdf
  10. Закон України «Про ефекtywne upravlinnia mainovymy pravamy pravovlasnykiv u sferi avtorskoho prava i (abo) sumizhnykh prav» vid 15.05.2018 roku. № 2415-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.

Надійшла до редакції 18.09.2018 року

Уліміна О. Директива 2001/84/ЕС (про право следования): иностранный опыт. В статье рассматриваются особенности гармонизации национальных законодательств стран ЕС с положениями Директивы Европейского Парламента и Совета 2001/84 от 27.09.2001 года о праве следования в пользу автора оригинала произведения искусства. Сделан обзор исторического контекста принятия Директивы 2001/84/ЕС, проанализирован опыт европейских стран относительно имплементации положений данной Директивы.

Ключевые слова: авторское право, право следования, Директива о праве следования, Директива 2001/84/ЕС, ЕС

Ulitina O. Directive 2001/84/EC (on the resale right): foreign experience.

The article is dedicated to the analysis of the Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art provisions. The resale right for the benefit of the author of an original work of art still remains one of the most current issues in the sphere of copyright commercialization.

The process of implementation of the provisions of the Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art in European countries is analyzed. The experience of the harmonizing the norms of the national legislation and the Directive 2001/84/EC provisions in countries such as the United Kingdom, Austria, Spain, the Netherlands has been researched.

The relevance of the study lies in the need for European integration processes for Ukraine. Euro integration processes today are one of the most priority directions of Ukraine's development. Harmonization of the national legislation with the legislation of the European Union is a priority task. Harmonization of Ukraine's intellectual property legislation in this regard is an important part of the current reforms. The article 190 «Resale right» of the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part is correlated with the provisions of Directive 2001/84 of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the on the resale right for the benefit of the author of an original work of art.

Taking into account modern reforms in intellectual property, it is reasonable to study the experience of foreign countries on the implementation of provisions of Directive 2001/84/EC, since the resale right is quite controversial and current issue.

Key words: copyright, resale right, Directive on the resale right, Directive 2001/84/EC, EU